

BEN KANE

STŘÍBRNÝ
OREL

VYŠEHRAĐ

BEN KANE

STŘÍBRNÝ
OREL

VYŠEHRAĐ

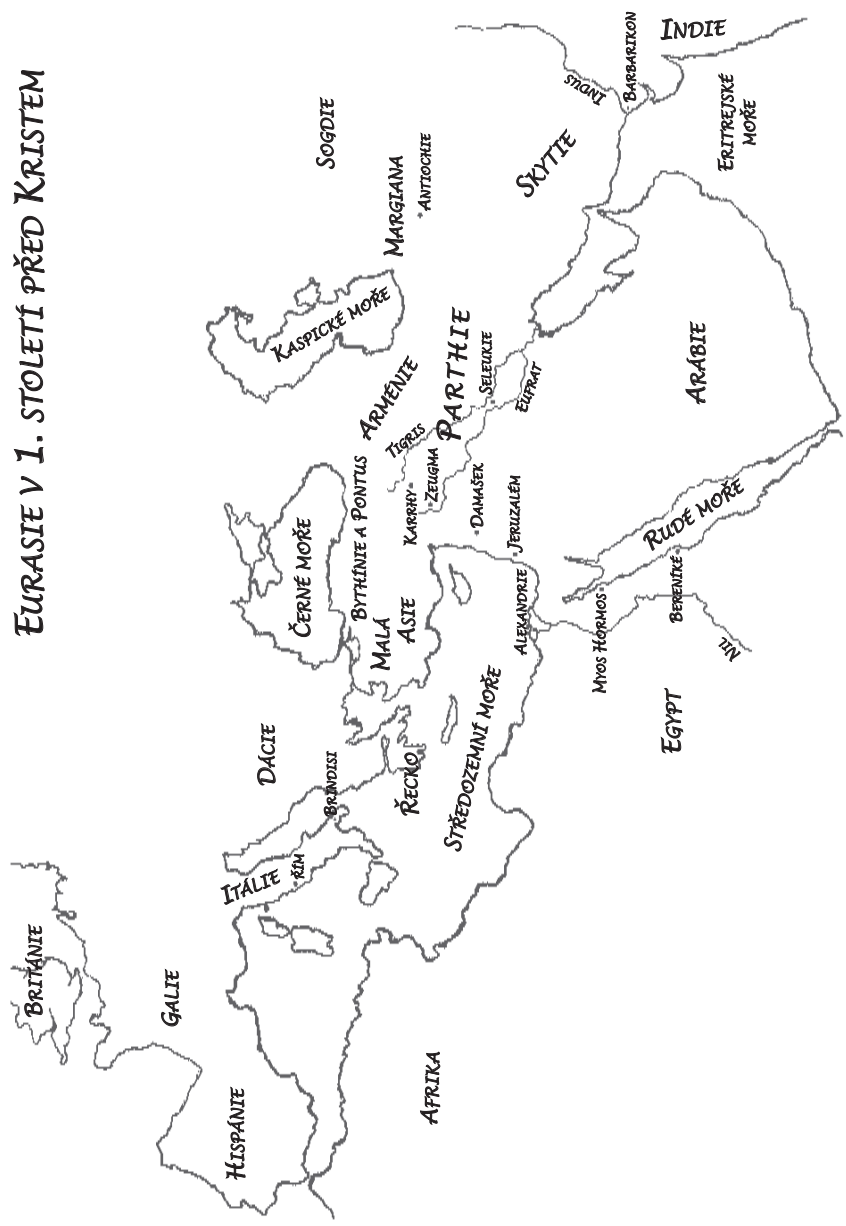
Copyright © 2009 by Ben Kane
First published as The Silver Eagle by Arrow,
an imprint of The Random House Group Ltd
Translation © Jaroslava Hromadová, 2015

ISBN 978-80-7429-517-1

*Věnuji své úžasné manželce Sair.
Bez její lásky, podpory a tolerance
by pro mě všechno bylo mnohem obtížnější.*

Pro tebe.

EURASIE V 1. STOLETÍ PŘED KRISTEM

Mithrova svatyně

Východní Margiana, zima roku 53/52 před Kristem

Asi míli od pevnosti se Parthové konečně zastavili. Jakmile utichlo stejnoměrné křupání vysokých bot a sandálů na zmrzlé zemi, rozhostilo se naprosté ticho. Ustalo i pokašlávání a chřestění drátěných košil. Obklopil je ledový vzduch. Protože se ještě úplně nesetmělo, Romulus uviděl cíl cesty. Neurčitý útes ze zvětralých šedohnědých skal, které ukončovaly hřeben nízkých hor. Mladý, dobře stavěný voják hleděl do padající tmy a snažil se pochopit, co sem bojovníky přivedlo. V dohledu nebyly žádné domy ani stavby a připadalo mu, že klikatá cesta, po níž jdou, končí u paty útesu. Obrátil se na svého přítele a náhradního otce Brenna a tázavě povytáhl obočí. „Co tady u Jupitera děláme?“

„Tarquinius něco ví,“ zavrčel Brennus a pod tlustou vojenskou pláštěnkou se napřímil. „Jako vždycky.“

„Ale nám to neřekne.“ Romulus si dýchal do dlaní, aby mu prsty a obličej úplně neprokřehly. Orlí nos už zmrzlý měl.

„Nakonec se to dovíme,“ odpověděl Gal s copánky a zasmál se pod vousy.

Romulus si přestal stěžovat. Netrpělivost nic neurychlí. Buď trpělivý, nabádal se v duchu.

Muži měli látkovou kazajku a přes ni předepsanou drátěnou košili. Sice je dobře chránila před meči, ale těžkými železnými oky jim neustále unikalo tělesné teplo. Trochu jim pomáhaly vlněné pláštěnky, šály a plstěné vložky v bronzových přílbicích s oblymi hřebeny, ale hnědočervené kalhoty k lýtkům a bytelné sandály s okovanými podrážkami *caligae* odhalovaly příliš mnoho kůže a nijak je nezahřály.

„Jdi se ho zeptat,“ naléhal Brennus s úsměvem. „Než nám umrznou koule.“

Romulus se zasmál.

Když se předtím etruský haruspex objevil v jejich zatuchlé kasárenské ubikaci, oba po něm žádali vysvětlení. Jako vzděky jim Tarquinius moc neprozradil, ale vykládal cosi o zvláštním požadavku jejich velitele Pacora. A o možnosti zjistit, zda existuje nějaká cesta z Margiany. Romulus a Brennus nechtěli nechat kamaráda odejít samotného, a tak využili příležitosti něco se dovědět.

Posledních několik měsíců si užívali vítanou přestávku v boji, který trval nepřetržitě dva roky. Postupně však jejich život v římské pevnosti zapadl do otupujícího stereotypu. Po službě ve strážích následoval výcvik a místo přehlídkového pochodu opravovali výzbroj. Velké vzrušení nepřinášely ani občasné hlídky, neboť v zimě se držely zpátky i kmeny, které podnikaly do Margiany nájezdy. Tarquiniova nabídka jim proto připadala jako dar z nebe.

Romulus nehledal té noci jenom obyčejné vzrušení. Zoufale toužil dovědět se třeba i jen něco málo o Římu. Jeho rodné město leželo na druhém konci světa a oddělovaly je od něj tisíce mil drsné krajiny a nepřátelské národy. Existovala vůbec nějaká šance, že by se tam mohl jednoho dne vrátit? Romulus o tom snil ve dne v noci jako skoro všichni jeho druhové. Tady, na konci světa, ho nic nedrželo a tento tajemný výlet mohl přinést jiskřičku naděje.

„Počkám,“ ozval se po chvíli. „Koneckonců jsme sem šli dobrovolně.“ Odevzdaně přešlápl. Přitom mu sklouzl z ramene podlouhlý oválný štít neboli *scutum*, připevněné k popruhu. „Viděls, jakou má Pacorus náladu. Nejspíš by mi utrhl koule, jen kdybych se zeptal. To ať mi radši umrznou.“

Brennus se chaptivě zasmál.

Velitel jejich skupiny, malý snědý Pacorus, měl bohatě zdobenou kazajku, kalhoty, boty nad kotníky, kuželovitou parthskou čapku a dlouhou pláštěnku z medvědí kůže, která ho výborně zahřála. Pod kožešinou mu na zlatém opasku visely dvě zahnuté dýky a meč s jílcem, vykládaným drahokamy. Statečný, ale nelítostný Pacorus vedl zapomenutou legii, zbytek obrovské římské armády, kterou loni v létě porazil parthský generál Súrénas. Oni a Tarquinius tady teď byli jediní tři zástupci řadových vojáků.

Romulus byl opět zajatec.

Pomyslel si, jaká je to ironie, že by měl strávit život měněním jednoho pána za druhého. První byl krutý obchodník Gemellus, který vlastnil celou jeho rodinu – matku Velvinnu, dvojče Fabiolu i jeho. Když na Gemella dolehly špatné časy, prodal třináctiletého Romula Memorovi, *lanistovi* z Ludu magnu, největší gladiátorské školy v Římě. Memor sice nebyl tak krutý jako Gemellus, ale živil se tím, že cvičil otroky a zločince pro boj a umírání v aréně. Životy lidí pro něj nic neznamenaly. Při té vzpomínce si Romulus odplivl. Aby v *ludu* přežil, musel usmrtit jiného muže. A nejenom jednou. *Zabij, jinak zabijou tebe*, zněla mu v uších Brennova mantra.

Romulus se přesvědčil, že má *gladius* volně v pochvě a že připravena je i dýka s kostěnou stěnkou na druhé straně opasku. Tyto úkony se mu teď staly druhou přirozeností. Usmál se, když si všiml, že Brennus dělá totéž. Jako všichni římscí vojáci měli dva oštěpy s železnou špicí, zvané *pila*. Jejich průvodci, asi dvacet nejlepších Pacorových bojovníků, se od nich značně odlišovali. Měli prostší oblečení než jejich velitel – jen vlněné pláštěnky s rozparky, a ne tlusté kožešinové –, dlouhý nůž a na pravém boku úzké pouzdro. Do něj se vešel zahnutý luk složený z několika vrstev a zásoba šípů. Parthové ovládali mnoho zbraní, ale především byli národem špičkových lučištníků. Štěstí, že jsem se s žádným z nich nesetkal v aréně, napadlo Romula. Všichni dokázali vystřelit půltucet šípů, než člověk uběhl sto kroků. Všechny přesně a smrtelně.

V *ludu* se naštěstí seznámil s Brennem. Romulus se na něj vděčně podíval. Bez Galova přátelství by v tak divokém prostředí nepřežil. A díky němu za víc než dva roky utrpěl jenom jedno vážné zranění. Jednou v noci se jim pouliční bitka ošklivě vymkla z ruky a kamarádi museli uprchnout z Říma. Vstoupili jako žoldnéři do armády a jejich novým pánem se stal generál Crassus. Tento politik, voják a člen vládnoucího triumvirátu v Římě, bažil po stejném vojenském uznání, jakého dosáhli dva jeho kolegové Julius Caesar a Pompeius Magnus. Ten nafoukaný hlupák, pomyslel si Romulus. Kdyby byl jako Caesar, už bychom byli všichni doma. Místo slávy čekala třicet tisíc mužů krvavá hanebná porážka u Karrh. Ty, co přežili – přibližně třetina armády – zajali Parthové, kteří svou brutalitou překonali dokonce i Memora. Když Romulus a jeho druhové dostali na výběr, zda si nechají nalít do krku roztavené zlato, dají se ukřižovat nebo

budou sloužit na neklidných východních hranicích Parthie, přirozeně si zvolili to poslední.

Romulus si povzdechl. Už si nebyl tak jistý, že si vybrali dobře. Vypadalo to, že zbytek života stráví bojováním proti dávným nepřátelům svých vězňů. Proti divokým kočovným kmenům ze Sogdie, Baktrie a Skytie.

Přišel sem, aby zjistil, jestli by se dalo tomu mizernému osudu uniknout.

* * *

Tarquinius přejížděl tmavýma očima po čelní stěně skály.

Žádné znamení.

Svým vzhledem se Tarquinius lišil od všech ostatních. Dlouhé světlé kudrny měl svázané dozadu pruhem látky, čímž vynikl jeho hubený obličej, vystouplé lící kosti a zlatá náušnice v pravém uchu. Etrusk nosil kožený pancíř, který měl na povrchu bronzové kroužky spojené dohromady. Jeho oděv doplňovala krátká, kůží lemovaná suknice centuriona. Na zádech měl malý ošoupaný vak. Přes levé rameno se mu na popruhu houpala dvoubřítá sekera. Haruspex, na rozdíl od svých druhů, zavrhl pláštěnku. Chtěl mít veškeré smysly v plné pohotovosti.

„Nuže?“ naléhal Pacorus. „Vidíš vchod?“

Tarquinius lehce svažtil obočí, ale neodpověděl. Během dlouhých let studií u svého učitele Olena se naučil velké trpělivosti. Ostatním to často připadalo jako nadutost.

Velitel pohlédl doprava.

Tarquinius se schválně podíval na druhou stranu. Mithro, pronesl v duchu, ó, velký. Ukaž mi svou svatyni.

Pacorus už se neovládl. „Není to ani třicet kroků odtud,“ vysmíval se mu.

Někteří jeho bojovníci se ušklíbli.

Tarquinius nenuceně sklouzl pohledem tam, kam se velitel díval před chvílkou. Upřeně se zahleděl na útes, ale nic neviděl.

„Jsi šarlatán. Vždycky jsem to věděl,“ obořil se na něj Pacorus. „Byla velká chyba udělat z tebe centuriona.“

Jako kdyby Parth zapomněl, že on, Tarquinius, poskytl zapomenuté legii svou tajnou zbraň, pomyslel si haruspex trpce. Za rubín, který mu daroval před lety Olenus, koupil hedvábí, a to ještě teď pokrývalo víc než pět tisíc štítů a nepustilo skrz

ně šípy z dřívě tak účinných zahnutých luků. On přišel s nápadem nechat ukovat tisíc dlouhých kopí, která udržela veškeré jezdeckto v bezpečné vzdálenosti. Díky němu rozdrtili početnou bojovou hordu Sogdů, která plenila města v Margianě. A kromě toho jeho léčebné metody zachránily životy mnoha zraněných vojáků. Tím, že Tarquinia jmenoval centurionem, mlčky uznal jeho zásluhy i výjimečné postavení v mužstvu. Přesto se Tarquinius neodvážil odmlouvat.

Pacorus měl životy jich všech v hrsti. Až dosud Tarquinia a tím i jeho přátele chránila před mučením nebo smrtí skutečnost, že se velitel děsil jeho věšteckých schopností. Jenže ty Etruska poprvé v životě zradily.

Teď se stal jeho stálým společníkem strach, což bylo něco nového.

Tarquinius žil měsíce díky své chytrosti, přestože neviděl nic skutečně důležitého. Studoval každý mrak, každý závan větru a každého ptáka a zvíře, které spatřil. Nic. Výsledek nepřinášely oběti slepic a jehňat, což bývala skvělá metoda předpovídání. Žádné vodítko nezískal v jejich temně rudých játrech, nejbohatším zdroji informací pro veškeré věštění. Tarquinius to nedokázal pochopit. Byl jsem haruspex víc než dvacet let, pomyslel si trpce. Nikdy jsem nezažil takový nedostatek vizí. Bohové se na mě musí skutečně zlobit. Na mysl mu přišel Charón, etruský vládce podsvětí, jak se vynořuje ze země, aby je všechny pohltil. Měl promodralou kůži a ryšavé vlasy a kráčel v Pacorově stínu, mordu plnou uslintaných zubů, nachystaný roztrhat Tarquinia, až veliteli dojde trpělivost. Což nebude trvat dlouho. Člověk nepotřebuje být věštec, aby dokázal číst z Pacorovy řeči těla, uvažoval Tarquinius ustaraně. Připomínal drát natažený tak silně, až hrozilo, že se každou chvilku přetrhne.

„Při všem, co je ti svaté,“ osopil se na něj Pacorus, „nech mě, ať ti to ukážu.“ Sebral strážci louč a vyrazil. Celá skupina ho následovala. Už po dvaceti krocích se zastavil. „Podívejte,“ poručil a ukázal loučí dopředu.

Tarquinius vytřeštil oči. Přímo před nimi se nacházelo úhledné místo se stejnoměrně vytesanými dlažebními kameny. Uprostřed byl velký otvor v zemi. Hranatou díru lemovaly těžké kamenné desky. Jejich zvětřalý povrch pokrývaly nápisy a rytiny. Tarquinius přistoupil blíž a rozeznal tvary krkavce, klečícího býka a bohatě zdobenou sluneční korunu se sedmi

paprsky. Je to kresba frygické čapky? Podobá se kloboukům s nízkým dýnkem, které nosili od nepaměti haruspikové, pomyslel si vzrušeně. Tento drobný detail byl velice zajímavý, protože souvisel s nejistými počátky Tarquiniova lidu.

Předtím než Etruskové před mnoha staletími osídlili střední Itálii, žili na východě. Stopy po jejich civilizaci se dochovaly v Malé Asii, ale v legendách se tradovalo, že přišli z mnohem větší dálky. Stejně jako Mithra. Tarquinia jen tak něco nevyvedlo z míry, tohle však ano. Roky života strávil pátráním po důkazech o minulosti Etrusků, ale výsledek byl zanedbatelný. Možná že se nyní, tady na východě, neproniknutelná mlha času začíná rozplývat. Olenus měl pravdu. Zase. Stařec mu předpověděl, že by mohl zjistit víc cestou do Parthie a ještě dál.

„Do mithraea směj obvykle vstoupit jenom zasvěcení,“ prohlásil Pacorus. „Neuposlechnutí se trestá smrtí.“

Radost Tarquinia rychle opustila a uškříbl se. Člověk musí nejdřív přežít a pak se doví něco o mithraismu.

„Pustím tě dovnitř, abys předpověděl budoucnost mně a zapomenuté legii,“ řekl Pacorus. „Když mě nepřesvědčíš, zemřeš.“

Tarquinius se ovládl a pozorně si ho prohlížel. Bylo v tom něco víc.

„Ale předtím,“ zamumlal Pacorus a pohlédl na Romula a Brenna, „zemřou tví přátelé pomalu a v bolestech. Před tvýma očima.“

Tarquinia to rozzuřilo a pronikavě se na Pacora zadíval. Parth po chvilce uhnul očima. Ještě mám nějakou moc, blesklo haruspexovi hlavou, ale z toho poznání mu ještě víc vyschlo v krku. Ve výhodě byl Pacorus, a ne on. Jestli mu bohové v mithraeu nesešlou nějakou smysluplnou vizi, všichni budou bezodkladně popraveni. Proč jen trval na tom, že s ním sem půjdou oba přátelé? Požádal je, protože mu to napověděla intuice. Tarquinius se nebál o sebe. Vyčítal si, že by na jeho neúspěch doplatili velký a statečný Brennus a mladík Romulus, kterého měl rád jako syna. Ti tři se setkali krátce nato, co vstoupili do Crassovy armády, a stali se z nich důvěrní přátelé. Díky přesným předpovědím začali Tarquiniovi bezmezně věřit i ostatní. Po bitvě u Karrh, kdy jedinou možností byl únik pod příkrovem tmy, poslechli svého velitele, zůstali a spojili svůj osud s jeho. Oba u něj pořád hledali ochranu. Nemůže to skončit tady a teď, pomyslel si Tarquinius odhodlaně. Nesmí.

„Budiž,“ vykřikl co nejpřesvědčivěji. „Mithra mi dá znamení.“

Romulus a Brennus se rychle ohlédli a Tarquinius četl v jejich tvářích naději. Hlavně v té Romulově.

Trochu se uklidnil a čekal.

Pacorus netrpělivě stiskl zuby. „Pojď za mnou,“ řekl a šlápl na první schod.

Tarquinius ho bez váhání následoval.

Doprovodil je statný bojovník, Pacorův osobní strážce. V pravé ruce držel dýku.

* * *

Skupina strážců se rozestoupila a zasunula louče do otvorů v dlažbě k tomu určených. Kulaté ohniště plné popela svědčilo o tom, že tady už takto čekali oni nebo někdo jiný. Romula zaskočilo, jak Pacorus a Tarquinius zmizeli. Všiml si velkých tvarovaných desek, ale neuvědomil si, že tvoří vchod. Teď když bylo místo poměrně dobře osvětlené, spatřil kresby na obou stranách díry. Začalo mu to docházet. Byla to svatyně zasvěcená Mithrovi.

A Tarquinius si zřejmě byl jistý, že uvnitř něco objeví.

Ve snaze dovědět se víc chtěl haruspexe následovat, ale půl tuctu Parthů mu zatarasilo cestu.

„Nikdo další dolů nepůjde,“ zavrčel jeden. „Mithraeum je posvátné místo. Lumpové jako ty tam nemají přístup.“

„V očích Mithry jsou si všichni rovni,“ protestoval Romulus, protože si vzpomněl, co mu řekl Tarquinius. „Jsem voják.“

Parth se zatvářil rozpačitě. „Velitel rozhodl, kdo může dovnitř,“ vyštěkl nakonec. „A o vás dvou se nezmínil.“

„Takže budeme čekat?“ zeptal se čím dál rozzlobenější Romulus.

„Správně,“ odpověděl bojovník a popošel k němu. Několik dalších ho následovalo s rukama na toulcích. „Všichni tady zůstaneme, dokud Pacorus nerozhodne jinak. Jasný?“

Dívali se na sebe. Přestože Parthové a legionáři teď mnohokrát bojovali společně, věznitelé své zajatce neměli moc v lásce. Co se týkalo Římanů, ti je rádi neměli nikdy. Romulus to cítil stejně. Tito muži pomohli povraždit jeho druhy u Karrh.

Ucítil na paži Brennovu ruku. „Nech to být,“ řekl Gal klidně. „Teď není vhodná doba.“

Brennus to udělal podvědomě. Během posledních čtyř let pro něj byl Romulus něco jako syn. Od chvíle, kdy se jejich osudy spojily, snášel Gal svůj trýznivý osud o něco lépe. Romulus mu poskytoval důvod žít. Díky neochabujícímu Brennovu úsilí se

ze sedmnáctiletého mladíka stal zkušený bojovník. Tarquinius se zase staral o jeho vzdělávání. Dokonce ho naučil číst a psát. Jenom zřídka se nechal vyprovokovat a neovládl svůj hněv. Jako v tomhle případě, napadlo Brenna.

Romulus se zhluboka nadechl, ustoupil a nechal Parthy, ať se jim posmívají. Nesnášel, když se musel podrobit. Hlavně když měl příležitost být svědkem něčeho tak důležitého. Jako obvykle to bylo rozumné rozhodnutí. „Proč nás sem Tarquinius táhl s sebou?“

„Jako podporu.“

„Proti komu? Proti těm mizerným psům?“ Romulus ukázal nevěřícně na Parthy. „Je jich dvacet. A mají luky.“

„To jsou pravda špatné vyhlídky,“ pokrčil rameny Gal. „Nemohl požádat nikoho jiného.“

„Je za tím ještě něco,“ odsekl Romulus. „Tarquinius pro to musel mít nějaký důvod. Potřebuje, abychom tady byli.“

Brennus otočil blondatou zarostlou hlavu a rozhlédl se po liduprázdné krajině. Už se ztrácela ve tmě další studené noci. „Nevím proč,“ uzavřel to. „Tohle je pustina. Nic než hlína a skály.“

Romulus s tím málem souhlasil, když si všiml dvou světýlek odrážejících záři loučí. Strnul a mžoural do šera. V dáli je sledoval šakal. Zvíře se nehýbalo a jenom jasné oči prozrazovaly, že to není socha. „Nejsme sami,“ zašeptal potěšeně. „Tamhle. Podívej.“

Brennus se usmál. Byl na Romula pyšný, že má tak dobré pozorovací schopnosti. On, zkušený lovec, toho malého dravce přehlédl. Stávalo se to častěji. Romulus dokázal pronásledovat zvířata po holých skalách a rozeznal ten nejmenší detail. Nepatřičnou větvičku, ohnuté stéblo trávy, změněné stopy, když byla kořist zraněná. Takové vlohy mělo jen málo lidí.

Patřil mezi ně i Brac.

Brenna zaplavily staré emoce. Zármutek, že jeho mladý bratranec neměl příležitost takhle s ním stát. Brac byl mrtvý stejně jako Brennova manželka, malý synek a celý kmen Allobrogů. Před osmi lety je pobili Římané. Brakovi bylo přesně tolik, jako je teď Romulovi. Brennus se snažil zmírnit velký žal, který ho nikdy neopouštěl, a tak pokrčil širokými rameny a v duchu zopakoval slova allobrogského druida Ultana. Tajnou věštbu, kterou z nějakého důvodu znal Tarquinius.

Cesta dál, než se dostal nějaký Allobrog. Nebo kam se někdy dostane.

Brennovi se to skutečně podařilo, když doputoval na východní hranici Margiany, nějaké čtyři měsíce cesty východně od Karrh a víc než tři tisíce mil z Galie. Teprve se mělo ukázat, jak a kdy jeho cesta skončí. Znovu se podíval na šakala, na něhož dychtivě ukazoval Romulus. „U Belena,“ vydechl Brennus. „Chová se jako pes. Vidíš to?“

Bylo zvláštní, že zvíře sedí na kyčlích jako pes. Jako kdyby se díval na pána.

„To je práce bohů,“ zamumlal Romulus a přemýšlel, jak by to chápal Tarquinius. „Musí to být.“

„Možná máš pravdu,“ souhlasil Brennus nervózně. „Ale šakali jsou mrchožrouti. Živí se mrtvolami.“

Podívali se na sebe.

„Dneska v noci tady umřou lidi.“ Brenna zamrazilo. „Cítím to.“

„Možná,“ řekl Romulus zadumaně. „Podle mě to je dobré znamení.“

„Jak to?“

„Nevím.“ Romulus zmlkl a pokoušel se využít útržky, které Tarquinius občas prozradil. Soustředil se na dýchání a upřeně hleděl na šakala a na vzduch nad ním. Pátral, zda nespatří něco víc, než co viděly jeho modré oči. Celou věčnost stál bez hnutí, jeho dech kolem něj vytvořil hustý šedivý obal.

Brennus ho nechal být.

Parthové se pokoušeli rozdělat oheň a nevšimli si jich.

Nakonec se Romulus otočil. Zklamání na jeho tváři se nedalo přehlédnout.

Brennus se podíval na šakala, který se ani nehnul. „Nic jsi neviděl?“

Romulus zavrtěl smutně hlavou. „Je tady, aby na nás dohlédl, ale nevím proč. Tarquinius by to věděl.“

„Jen klid,“ řekl Gal a poplácal ho po rameni. „Jsme čtyři proti dvaceti.“

Romulus se tomu musel zasmát.

Tam, kde stáli, byla mnohem větší zima, ale oba si připadali bližší se šakalem než s Pacorovými muži. Místo aby vyhledali teplo u ohně, schoulili se k sobě u velkého balvanu.

Toto rozhodnutí jim pravděpodobně zachránilo život.

* * *

Tarquiniovi se zrychlil tep, když scházeli po hrubě tesaných schodech, které byly díky Pacorově louči dobře vidět. Úzké schodiště bylo vytesáno do země a po stranách je zpevňovaly trámy. Velitel ani jeho strážce nemluvili, což Tarquiniovi vyhovovalo. Modlil se k Tiniovi, nejmocnějšímu etruskému bohu. A k Mithrovi. To udělal poprvé v životě. Záhadný a neznámý mithraismus Tarquinia fascinoval od chvíle, kdy se o něm v Římě dověděl. Toto náboženství sem přinesli před deseti lety legionáři, kteří se účastnili tažení do Malé Asie. Mithrovi stoupenci, kteří zůstávali v přísném utajení, přísahali, že budou vyznávat pravdu, čest a odvalu. Jestliže se chtěli posunout na vyšší úroveň oddanosti, museli podstoupit velice drsné rituály. Víc o tom haruspex nevěděl.

Pochopitelně ho nepřekvapilo, že tady v Margianě nalezl důkaz o bohu vojáků. V této oblasti byl tento kult nejsilnější, možná že odtud pocházel. Škoda že jsem to neodhalil za příznivějších okolností, pousmál se Tarquinius trpce. Jemu i jeho přátelům hrozí okamžitá smrt. Proto je čas projevit odvalu. Pokud bude mít štěstí, tohoto boha nerozzlobí žádost nezasvěcence, který vstoupí do mithraea takto neortodoxně. Koneckonců nejsem jenom haruspex, pomyslel si hrdě. Jsem taky bojovník.

Velký Mithro, přicházím se ti poklonit s pokorou v srdci. Prosím tě, dej mi znamení o své přízni. Něco, co uklidní Pacora. Na okamžik zaváhal a potom si dodal odvahy. *Také potřebuju tvou pomoc, abych našel cestu zpátky do Říma.*

Tarquinius vyslal svou modlitbu s veškerou silou, jaké byl schopný.

Odpovědělo mu naprosté ticho.

Snažil se nebýt zklamaný, ale nepodařilo se mu to.

Dolů sešli po osmdesáti čtyřech schodech.

V chodbě Tarquinius ucítil zatuchlý vzduch. Byla to směs lidského potu, kadidla a spáleného dřeva. Podráždilo mu to nos a naskočila mu husí kůže. Byla tady cítit energie. Kdyby měl bůh dobrou náladu, mohly by se jeho magické schopnosti obnovit.

Pacorus se ohlédl, všiml si jeho reakce a usmál se. „Mithra je opravdu mocný,“ řekl. „A já zjistím, jestli lžeš.“

Tarquinius se na něj zahleděl. „Nezklamau vás,“ řekl potichu.

Pacorus neodpověděl. Zpočátku měl respekt před Tarquiniovou schopností předpovídat budoucnost a nacházet řešení velkých problémů na obloze. Sice by to veřejně nepřiznal, ale

počáteční úspěchy zapomenuté legie na vyhnání pustošících kmenů byly téměř výhradně zásluhou haruspexe. Ale před několika měsíci Tarquiniovy přesné předpovědi ustaly a nahradily je neurčité a obecné komentáře. Pacorus si s tím nejdřív nedělal hlavu, ale to se brzy změnilo. Potřeboval věštby, protože jeho postavení velitele na parthské východní hranici bylo dvoustranné. Vzhledem ke skvělým výsledkům z dřívějších v něj vkládali velké naděje. Pacorus spoléhal na to, že mu kouzla pomůžou přežít.

Po nějakou dobu se útoky ozbrojených nepřátelských hord z sousedních zemí často opakovaly. Důvod byl prostý. Před více než rokem byly všechny místní posádky odsunuty, protože se očekával vpád Crassovy armády. Král Oródés, vládce Parthie, převedl všechny bojeschopné muže na západ a na této hranici zůstal jenom zlomek obránců. Kočovní kmeny rychle využily příležitosti a všechny osady u hranic vyplenily. Po takovém úspěchu byly stále smělejší a brzy se pokoušely o rozdělení Margiany.

Pacorus měl od Oróda jednoduché zadání – rozdrtit veškerý odpor a nastolit mír. Rychle. To udělal. Ale právě to ohrozilo jeho postavení. Král se obával každého důstojníka, který měl příliš velký úspěch. V bezpečí nebyl dokonce ani generál Súrénas, který vybojoval skvělé vítězství u Karrh. Oróda Súrénova nabytá sláva zneklidňovala a nechal ho krátce po této bitvě popraviti. Zpráva o tom udržovala důstojníky včetně Pacora v neustálé nejistotě. Snažil se vyhovět, a protože netušil, jak uspět, zoufale hledal pomoc z nejrůznějších zdrojů, například od Tarquinia.

Strach je moje poslední psychologická výhoda nad Pacorem, pomyslel si haruspex. A i ta byla chatrná. Padla na něj únava. Kdyby mu bůh nic neukázal, musel by přijít s něčím uvěřitelným, co by zabránilo krutému Parthovi zabít je. Tarquinius však po měsících, kdy Pacora napínal, pochyboval, že ho fantazie nezklame.

Kráčeli mlčky chodbou, která byla zbudována stejně jako schodiště. Po chvíli vyústila do dlouhé úzké síně.

Pacorus chodil nalevo i napravo a v malých výklencích zapaloval olejové lampy.

Když místnost zaplnilo světlo, Tarquinius si všiml kreseb na stěnách, nízkých lavic na každé straně a těžkých dřevěných pilířů, které podpíraly nízký strop. Zadíval se na konec mithraea, kde stály tři oltáře pod pozoruhodnou podobiznou vyvedenou v jasných barvách. Byla to postava v plášťence s frygickou čapkou

a shýbala se nad klečícím býkem, jemuž zabodla hluboko do hrudi nůž. Mithra. Z tmavě zelené pláštěnky zářily hvězdy. Z každé strany to sledovala záhadná postava se zapálenou loučí v ruce.

„Tauroktonie,“ zašeptal Pacorus a sklonil uctivě hlavu. „Mithra tím, že zabil posvátného býka, dal světu život.“

Tarquinius vycítil, že strážce za ním se poklonil. Následoval jeho příkladu.

Pacorus pomalu kráčel k oltářům. Odříkal krátkou modlitbu a hluboce se uklonil. „Bůh je tady,“ řekl a odstoupil. „Doufejme, že ti něco odhalí.“

Tarquinius zavřel oči a sebral sílu. Měl zpocené dlaně, což se mu nestávalo. Ještě nikdy nepotřeboval pomoc víc než teď. Dosud vyslovil mnoho důležitých předpovědí, ale nikdy pod hrozbou okamžité popravu. Tady nebyl žádný vítr, žádný mrak ani hejno ptáků, které by pozoroval. Dokonce ani žádné obětní zvíře. Jsem sám, pomyslel si haruspex. Instinktivně poklekl. *Velký Mithro, pomoz mi.*

Podíval se na božskou postavu zobrazenou nad ním. V očích pod kapucí tkvěl vědoucí výraz. Jako kdyby říkala: Co mi můžeš nabídnout? Nemohl jí poskytnout nic jiného než svou osobu. *Budu tvým věrným služebníkem.*

Dlouho čekal na odezvu.

Nic.

„Nu?“ zeptal se Pacorus nevrle a jeho hlas se rozlehl stísněným prostorem.

Tarquinia se zmocnilo zoufalství. Měl úplně prázdnou hlavu.

Rozzuřený Pacorus řekl pár slov strážci a ten se přiblížil.

Tak je to, pomyslel si Tarquinius rozzlobeně. Olenus se spletl, když si myslel, že se z Margiany vrátím. Naopak mám zemřít sám v mithraeu. Romula a Brenna zavraždí taky. Žil jsem úplně zbytečně.

Potom uviděl obraz.

Necelá stovka ozbrojených mužů se kradla ke dvacítce parthských bojovníků, kteří seděli kolem ohně. Tarquinius cítil mravenčení. Parthové si spolu povídali a vůbec o nich nevěděli.

„Nebezpečí,“ vykřikl a vyskočil. „Blíží se velké nebezpečí.“

Strážce se zastavil, nůž stále připravený k bodnutí.

„Odkud?“ zeptal se Pacorus. „Ze Sogdie? Baktrie?“

„Vy to nechápete,“ vykřikl haruspex. „Tady! Teď!“

Pacorus povytáhl nevěřičně obočí.

„Musíme ostatní varovat,“ naléhal Tarquinius. „Vrátit se do pevnosti, dokud není příliš pozdě.“

„Je noc uprostřed zimy,“ ušklíbl se Pacorus. „Dvacet nejlepších mužů Parthie hlídá venku. Stejně jako tví přátelé. A devět tisíc mých vojáků je jen míli odtud. Jaké nebezpečí může hrozit?“

Strážce se škodolibě usmál.

„Zaútočí na ně,“ odpověděl Tarquinius. „Brzy.“

„Cože? Takhle zakrýváš svou neschopnost?“ křikl Pacorus a zrudl zlostí. „Jsi mizerný lhář.“

Tarquinius se jeho nařčení nebránil. Zavřel oči a znovu si přivoloval obrázek, který právě viděl. Snažil se zachovat klid, aby to pochopil. *Potřebuju víc, velký Mithro.*

„Skonči to,“ poručil mu Pacorus.

Tarquinius cítil, jak se k němu blíží nůž, ale ani se nepohnul. Byla to zásadní zkouška jeho schopnosti věštit. Víc udělat nemohl. Bůh už mu nepomůže. Na krku ucítil závan studeného vzduchu, jak strážce zvedl ruku. Pomyslel na své nevinné kamarády nahoře. Odpusťte.

Tunelem k nim dolehl nezaměnitelný varovný pokřik.

Pacora to zaskočilo, ale rychle se ovládl. „Ty zrádný pse. Řekls kamarádům, aby v určitou dobu začali křičet, co?“

Tarquinius zavrtěl hlavou.

Po dlouhé chvíli prořízl vzduch řev, při němž tuhla krev v žilách. Takový rámus nemohli způsobit jenom dva lidé.

Pacorus zbledl. Zaváhal, potom se otočil a vyběhl z místnosti. Strážce v patách za ním.

Tarquinius se zvedl a chystal se je následovat. Vtom zaznamenal vlnu energie.

Vize od boha ještě neskončila.

Ale jeho přátelům hrozilo smrtelné nebezpečí.

Svářela se v něm vina, hněv a touha po poznání. Znovu poklekl. Měl čas.

Trochu času.

* * *

Uplynula dlouhá půlhodina. Teplota, která se celý den pohybovala pod nulou, spadla ještě níž. Parthští bojovníci přikládali do ohně ze zásob, které tady byly pro tento účel přichystány, až plameny šlehalý do výšky muže. Po obvodu přibližně

třiceti kroků stálo pár strážců, zatímco ostatní se choulili kolem ohně a povídali si. Málokdo zavadil pohledem o vetřelce Romula a Brenna.

Oba kamarádi podupávali a snažili se ze všech sil se zahřát. Byl to marný boj. Pořád se jim nechtělo přidat se k Parthům, kteří se k nim chovali přezíravě. Brennus byl hluboce ponořený do snění o své budoucnosti a Romulus bedlivě sledoval šakala. Doufal, že pochopí, proč tady je. Marně. Nakonec se zvíře postavilo, nenuceně se oklepalo a odběhlo směrem k jihu. Okamžitě zmizelo z dohledu.

Později Romulus vzpomínal na to načasování s úžasem.

„Bohové na nebesích,“ šeptal Brennus a zuby mu drkotaly. „Doufám, že se Tarquinius brzy objeví. Jinak se budeme muset přidat k těm mizerům u ohně.“

„Nebude tam dlouho,“ odpověděl Romulus přesvědčivě. „Pacorus je v té bryndě s ním.“

Všichni v zapomenuté legii věděli, že když se jejich velitel rozzuří, padají hlavy.

„Ten vocas vypadal nervózně,“ souhlasil Brennus a počítal už bůhví pokolikáté Parthy. Usoudil, že jich je příliš mnoho. „Nejspíš nás všechny nechá zabít. Škoda že šakal nezůstal, aby nám pomohl, vid’?“

Romulus se chystal odpovědět, když mu padlo oko na dva strážné stojící nejdál. Za nimi se zjevily dvě postavy připomínající duchy, v rukách dlouhé nože. Než otevřel ústa, aby je varoval, nevěřícně na ně okamžik hleděl. Bylo však příliš pozdě. Parthové se skáceli a zmizeli ve tmě. Z podříznutých hrdel tiše vystříkl rudý gejzír.

Nikdo z jejich druhů si toho nevšiml.

„Do zbraně!“ zařval Romulus. „Útočí na nás z východu!“

Ostatní bojovníci vyděšeně vstávali, sahalo po zbraních a hleděli upřeně do černé tmy.

V mrazivém vzduchu zazněl hrůzný ječet.

Brennus se okamžitě postavil vedle Romula. „Počkej,“ upozornil ho. „Nehýbej se.“

„Jsou vidět od ohně,“ pochopil Romulus.

„Hlupáci,“ zamumlal Brennus.

Sledovali, jak dopadly první šípy. Vylétly ze tmy a snesly se jako hustý smrtící déšť. Dokonalá léčka. Byl to až bizarně krásný pohled. Víc než polovina Parthů padla ihned po té salvě

a několik dalších utrpělo zranění. Ostatní horečně popadli luky a odpověděli opakovanou palbou naslepo.

Romulus zvedl své *scutum* potažené hedvábím a hodlal vyrazit dopředu. Znovu ho zastavila velká Brennova ruka. „Tarquinius...“ prohlásil.

„Je zatím v bezpečí pod zemí.“

Romulus se trochu uklidnil.

„Zaútočí znovu,“ řekl Gal, když děsivý řev ještě zesílil. „A až to udělají, my jim připravíme malé překvapení.“

Brennův odhad byl správný. Neuhodl však množství útočníků.

Přilétla další sprška šípů a potom se nepřátelé dali do běhu. Byly jich desítky. Přes ramena měli luky stejně jako ty parthské a mávali meči, noži a zlověstně vypadajícími sekerami s krátkou hlavou. Snědí muži v plstěných čapkách, zdobených šupinových drátěných košilích a botách ke kolenům mohli být jedině Skytové. Romulus a Brennus se už s divokými nomády setkali během potyček na hranicích. Ačkoli sláva jejich říše už pomínila, Skytové pořád patřili k nesmiřitelným nepřítelům. Hroty šípů napouštěli smrtelným jedem nazvaným *scythicon*. Každý, koho jenom škráblý, zemřel ve velikých bolestech.

Brennus potichu zaklel a Romulovi se sevřel žaludek.

Tarquinius byl pořád v podzemní svatyni a oni ho nemohli jen tak zanechat osudu. Jenže kdyby se pokusili haruspexe zachránit, stihla by všechny jistá smrt. Teď bylo vidět přinejmenším padesát Skytů a blížili se další. Romulus zuřil nad náhodami života. Myšlenka, že se vrátí do Říma, mu teď připadala k smíchu.

„Nemohli ten rámus přeslechnout,“ pošeptal mu Brennus. „Pacorus není žádný zbabělec. Každou chvíli si to s nimi vyřídí. Je jenom jeden způsob, jak jim zachránit život.“

„Pustit se do toho rychle a potichu,“ řekl Romulus.

Brennus potěšeně přikývl. „Udeřit na Skyty u vchodu do chrámu. Dostat odtamtud Tarquinia a ostatní. Tak do toho.“

Romulus vyrazil.

Běželi, co mohli, až je ztuhlé svaly bolely. Naštěstí se jim brzy zvýšila hladina adrenalinu a dokázali ještě zrychlit. Napřáhli oštěpy a chystali se ve vhodnou chvíli hodit. Skytové se plně soustředili na přeživší Parthy, a tak nevěnovali pozornost okolí. Nepřátele obklíčili a blížili se k nim.

S centurií v zádech bychom je rozdrtili, napadlo Romula. Teď musí věřit, že se Tarquinius objeví v pravý čas a podaří se jim zmizet ve tmě. Byla to chabá naděje.

Jako dva mstící se duchové se přiblížili k nestráženému vstupu do svatyně.

Zatím si jich nikdo nevšiml.

Když si Parthové uvědomili, že jejich osud je zpečetěný, vyděšeně křičeli.

Pár kroků od otvoru začal Romulus věřit, že by se jim to mohlo podařit. Potom se drobný Skyt zvedl od Partha ležícího na břiše a otřel si meč o šaty mrtvého. Když je uviděl, otevřel a zavřel ústa. Vyštěkl nějaký rozkaz a vyrazil k nim. Devět mužů za ním. Někteří rychle tasili zbraně a sejmuli luky.

„Najdi Tarquinia,“ křikl Romulus, když zabrdili u vchodu. „Já je zdržím.“

Brennus kamarádovi bezvýhradně věřil a upustil oštěp Romulovi u nohou. Vytrhl ze země louč a dusal po schodech dolů. „Nebudu tam dlouho,“ křikl.

„Když jo, tak nepřežiju.“ Romulus zlověstně přivřel oko a zamířil. Díky dlouhé praxi vrhl s klidem první oštěp nízkým zakřiveným obloukem. Zasáhl nejbližšího Skyta asi dvacet kroků před sebou přes drátěnou košili hluboko do hrudníku. Ten padl jako podřátý.

Jeho druhové se sotva zastavili.

Druhý Romulův oštěp se zabodl do tlustého břicha dalšího Skyta a srazil ho na zem. Třetí ranou minul, ale čtvrtou probodl hrdlo bojovníka s dlouhým černým plnovousem. Skytové si ho teď začali víc všímat a tři z nich zvolnili a založili šípy do tětiv. Ostatní čtyři se rozeběhli ještě rychleji.

Sedm mizerů, pomyslel si Romulus a srdce mu bušilo jako o závod zuřivostí a strachem. A taky ty otrávené šípy. To je špatná zpráva. Co bych měl udělat? Najednou si vzpomněl na Cottu, trenéra v ludu. *Když všechno ostatní zklame, na nic netušícího nepřítele zaútoč. Moment překvapení je k nezaplacení.* Nic jiného ho nenapadlo a po Brennovi a Tarquiniovi nebylo ani památky.

Zakřičel ze všech sil a vyrazil do útoku.

Skytové se tomu hazardérství smáli. Další blázen na zabití.

Když Romulus doběhl k prvnímu, použil metodu kombinovaného útoku kovovou puklicí štítu a následně *gladiem*. Fungovalo to dobře. Otočil se od padajícího nepřítele a uslyšel, jak

mu do štítu narazil šíp. A další. Naštěstí hedvábí splnilo svůj úkol a ani jeden nepropustilo. Třetí mu zasvištěl kolem ucha. Věděl, že má chvíličku, než přiletí další, a tak vykoukl nad železným okrajem. Dva Skytové byli skoro u něj. Další se hnál hned za nimi, zatímco trojice s luky si chystala nové šípy.

Romulovi vyschlo v ústech.

Potom uslyšel známý bojový pokřik.

Skytové zaváhali. Romulus se odvážil ohlédnout. Ve vchodu se objevil Brennus, připomínající velkého medvěda, a vrhl se pět kroků dopředu.

Za ním následoval Pacorus a řval vzteky. Těsně za ním mával mohutný strážce nožem nad hlavou.

Po Tarquiniovi ani památky.

Romulus se tím neměl čas zabývat. Otočil se zpátky a jen taktak se mu podařilo odrazit silný úder Skyta. Ten po něm sekl, ale minul. Potom mu mužův druh mocnou ranou dolů málem usekl pravou ruku. O fous vedle. Vylétly jiskry, jak železné ostří narazilo do dlaždice, a Romulus rychle uskočil. Druhý Skyt to s odvážným výpadem přehnal a odhalil krk. Romulus se naklonil dopředu a vrazil *gladius* do nechráněného místa mezi mužovou plstěnou čapkou a drátěnou košilí. Pronikl kůží a svalem a zabodl se do hrudníku, kde poškodil většinu hlavních cév. Skyt zemřel, než se Romulus pokusil meč vytáhnout. Jeho šokovaný druh měl však dost duchapřítomnosti, sklonil pravou paži a zaútočil Romulovi na levý bok.

Romulus prudce vydechl a padl neohrabaně na promrzlou zem. Nějak se mu podařilo udržet meč. Zoufale ho svíral, a když ho z padlého Skyta vytahoval, cítil, jak ostří skřípe po jeho klíční kosti. Je příliš pomalý. Je to beznadějně.

Skyt se spokojeně ušklíbl, skočil a postavil se nad Romulem. Zvedl pravou ruku a chystal se zasadit mu smrtelnou ránu.

Bylo zvláštní, že Romulus dokázal myslet jenom na Tarquinia. Kde je? Viděl něco?

Skyt vykřikl bolestí. Překvapený Romulus se podíval nahoru. Z nepřítelova levého oka trčel známý nůž. Vykřikl by radostí. Patřil Brennovi. Stalo se neuvěřitelné. Gal mu zachránil život.

Romulus rázným kopnutím odhodil Skyta dozadu. Natahoval krk a hledal ostatní. Brennus a Pacorus byli na dosah a bojovali bok po boku. Strážce už bohužel ležel na zemi a z břicha mu trčely dva šípy.

Měli jen mizivou šanci.

Romulus opatrně uchopil štít a posadil se. Chránil se před nepřátelskými šípy.

Jeden mu do něj ihned narazil, ale dokázal zareagovat.

Trojice lučištníků byla pořád na nohách.

A nejméně dvacet Skytů se k nim hnalo.

Přestože se kolem snášela záplava šípů, Romulovi se podařilo dostat se bez újmy k Brennovi.

„Dej mi svůj štít,“ poručil mu ihned Pacorus.

Romulus zíral na velitele. *Můj život, nebo jeho?* uvažoval. *Smrt ihned, nebo později?* „Ano, pane,“ řekl pomalu, ale nehýbal se. „Jistě.“

„Ihned!“ křikl Pacorus.

Lučištníci jako jeden muž natáhli a znovu vystřelili. Tři šípy vypálily, hledající lidské maso. Zasáhly Pacora do prsou, do paže a levé nohy.

Klesl a řval bolestí. „Proklínám tě,“ křičel. „Jsem mrtvý.“

Další a další šípy svištěly vzduchem.

„Kde je Tarquinius?“ křikl Romulus.

„Ještě ve svatyni. Vypadá to, že se modlí,“ zasmál se Brennus. „Chceš utéct?“

Romulus zavrtěl prudce hlavou. „V žádném případě.“

„Ani já ne.“

Oba se naráz otočili a postavili se Skytům.

acetum – kyselé víno, které se nejčastěji podávalo římským vojákům

Asklépios – syn boha Apollóna, bůh zdraví a ochránce lékařů

amphora (pl. amphorae) – velká hliněná nádoba se dvěma uchy a úzkým hrdlem, v níž se skladovalo víno, olivový olej a další produkty; také sloužila jako jednotka míry – rovnala se osmdesáti librám vína

aquilifer (pl. aquiliferi) – nosil stříbrného orla, znak legie; tento symbol pro římské vojáky hodně znamenal a tato funkce byla velice důležitá; aquiliferové často umírali, protože během bojů stáli v přední řadě; jediné podobizny, které se nám dochovaly, znázorňují aquilifery bez pokrývky hlavy, což někoho přivedlo k názoru, že to bylo pravidlem; v boji však by to bylo velice nebezpečné, a proto se dá předpokládat, že nosili přilbice; nevíme, jestli nosil zvířecí kůži jako signifer, takže je to moje interpretace; často používal šupinovou zbroj a pravděpodobně malý štít; v pozdním období republiky byl orel stříbrný a v pařátech držel zlaté znamení blesku; dřevěná žerd měla dole špičku, aby se dala zabodnout do země, a někdy měla rukojeti, a proto se nosila pohodlněji; i když orel utrpěl nějakou újmu, s láskou ho opravili; jestliže o něj Římané přišli v boji, udělali prakticky všechno, aby ho získali zpátky; když Augustus získal roku 20 před Kristem Crassova orla zpátky, považovalo se to za obrovský úspěch; umístění stříbrného orla do Margiany je pouze moje domněnka

as (pl. asses) – malá měděná mince, původně v hodnotě jedné pětiny sestercia

atrium – velká místnost těsně za vstupní halou v římském domě; často bývalo velkých rozměrů; společenské a náboženské

středisko domu; mělo otvírací střechu a nádrž – impluvium – kam se chytala dešťová voda

aureus (pl. aurei) – malá zlatá mince v hodnotě dvacet pět denárů; do doby raného císařství se razily jenom nepravidelně

Azes – dějiny severozápadní Indie té doby jsou špatně popsané, ale víme, že ve druhém století před Kristem různé skytské kmeny a asijské nomádi zabrali většinu tohoto území, včetně částí Margiany a Baktrie v boji s Parthy a zbytky potomků Řeků, které tam zanechal Alexandr; v následujícím století je porážely postupně další indo-skytské kmeny; vládce jednoho takového byl Azes, o němž se toho ví velice málo

ballista (pl. ballistae) – dvouramenný římský katapult, který vypadal jako samostříl na podstavci; fungoval na různých principech, využíval sílu pevně zkrouceného lana, která držela ramena; balisty se lišily velikostí – od přenosných verzí pro jednoho muže po obrovské stroje, které se přemísťovaly pomocí vozů tažených mulami; vystřelovaly se z nich buď šrouby, nebo kameny s velkou silou a přesností; oblíbené typy dostaly přezdívku „onager“ (asijský osel), protože při výstřelu „kopne“, nebo „štír“, protože jeho zpětný úder připomínal bodnutí

basilicae – rozlehlá krytá tržiště na Foru Romanu; také se tam řešily otázky právníkové, obchodní i státní; konala se tam veřejná soudní přelíčení; právníci, písaři a lichváři pracovali bok po boku u malých stánků; často tam zaznívaly oficiální projevy

Belenus – galský bůh světla, skotu a ovcí

bestiarius (pl. bestiarii) – muži, kteří lovíli a odchytávali zvířata pro boj v římské aréně; vysoce nebezpečné zaměstnání, ale také hodně lukrativní; čím exotičtější zvířata – například sloni, hroši, žirafy a nosorožci – tím vyšší odměnu požadovali; tato práce byla velice náročná a převézt taková zvířata z jejich přirozeného prostředí do Říma představovalo velké riziko; později se tímto termínem označovali také lovci

bucina (pl. bucinae) – vojenská trubka; Římané používali spoustu typů nástrojů, mezi nimi tubu, roh a bucina; používaly se k různým účelům – každé ráno budily jednotky, oznamovaly útok, zastavení i ústup; neví se jistě, jak se různé nástroje užívaly – zda najednou nebo postupně; abych to zjednodušil, zvolil jsem jenom jeden z nich, a to bucinu

- caduceus** – řecký symbol obchodu, který přijali i Římané; byla to krátká heraldická hůl s dvojicí do sebe zapletených hadů, někdy měl nahoře křídla; často ji držel v rukách Merkur, posel bohů a ochránce obchodníků
- caligae** – těžké kožené sandály římských vojáků; skládaly se ze tří vrstev – podrážky, stélky a svršku – a připomínaly botu s otevřenou špičkou; zavazovaly se na tkanice, aby dobře držely; díky desítkám kovových cvočků na podrážce neklouzaly; cvočky se v případě potřeby daly vyměnit; v chladnějším podnebí, například v Británii, se do nich také často obouvaly ponožky
- cella (pl. cellae)** – trojúhelníková místnost bez oken uprostřed chrámu zasvěcená bohům; obvykle tam stála socha konkrétního boha a často tam byl oltář pro obětiny
- Cerberus** – obrovský trojhlavý pes, který strážil vchod do podsvětí; pouštěl duše mrtvých dovnitř, ale ne ven
- congiaria** – volná distribuce obilí a peněz chudým
- contubernium** – skupina osmi legionářů, kteří sdíleli místnost v kasárnách nebo stan a společně jedli
- corona muralis** – významná stříbrná nebo zlatá medaile; dostal ji voják, který jako první vešel do obléhaného města; další vyznamenání byla corona vallaris za stejný čin týkající se nepřátelského tábora a corona civica z dubových listů, která se udělovala za záchranu života civilisty
- denarius (pl. denarii)** – základní mince římské republiky; je stříbrná a má hodnotu čtyř sesterciů nebo deseti asses (později šestnácti); méně běžný zlatý aureus měl hodnotu dvacet pět denárů
- dolia (sing. dolium)** – obrovské kameninové džbány, které se zakopávaly do země a skladovaly se v nich tekutiny (např. víno a olivový olej) i pevné látky (obilí nebo ovoce)
- domus** – domov bohatých Římanů; většinou má průčelí směrem dovnitř a směrem ven ukazuje jenom holou stěnu; má podlouhlý pravouhlý tvar a uvnitř dva zdroje světla – atrium vepředu a zahradu se sloupovím vzadu; ty oddělovalo velké tablinum; kolem atria se nacházely ložnice, kanceláře, skladiště a oltáře zasvěcené předkům, zatímco kolem zahrad byly často hodovní síně a další společenské místnosti
- equites** – „rytíři“ neboli třída jezdců byli původně obyvatelé, kteří si mohli dovolit pořídit si výbavu jezdce v římské armádě;

v pozdním období republiky tento titul zanikl, ale převzali ho příslušníci třídy těsně pod úrovní senátorů; některé rodiny senátorů tento titul užívaly dál

Fortuna – bohyně štěstí a dobrého osudu; jako všichni bohové byla notoricky nestálá

fossae – (**sing. fossa**) – obranné příkopy, které se budovaly kolem všech římských táborů – provizorních i stálých; lišily se počtem, šířkou a hloubkou podle typu tábora a podle toho, jak velké nebezpečí legii hrozilo

fugitivarius (pl. fugitivarii) – lovci otroků, kteří se živili stopováním a chytáním uprchlíků; trest popsany v této knize – vypálení písmene F (jako fugitivus) na čele je doložený; stejně jako trvalé okovy na krku, na nichž byly pokyny, jak otroka vrátit majiteli

garum – velice oblíbená omáčka v římských dobách; připravovala se kvašením tučných ryb ve slaném nálevu a dodáním dalších přísad, jako víno, bylinky a koření; továrny na výrobu této omáčky se našly v Pompejích a objednávali si ji i vojáci na Hadriánově valu; někteří současní autoři přirovnávají garum k worcesterské omáčce, která obsahuje ančovičky

gladius (pl. gladii) – o „španělském“ meči gladius hispaniensis římské armády se nedochovalo mnoho informací; proto jsem použil „pompejskou“ variantu gladia, protože jeho tvar většina lidí zná; byl to rovný meč se špičkou ve tvaru písmena V, dlouhý 42 až 50 cm a asi 42 až 55 mm široký; byla to velice dobře vyvážená zbraň hodící se na sekání i bodání; profilovaný jílec byl z kosti a chránila ho hlavice a záštita ze dřeva; gladius se nosil napravo, kromě centurionů a dalších vyšších důstojníků, kteří ho nosili nalevo; bylo velmi snadné tasit ho pravou rukou a pravděpodobně se takhle nosil proto, aby se při tom nezachytil za scutum

haruspex (pl. haruspices) – věštec; člověk, který dokázal předpovídat budoucnost mnoha způsoby – zkoumáním zvířecích vnitřností nebo tvarů oblaků a způsobu letu ptáků; zvlášť důležitá byla játra jako zdroj krve a tedy života samotného; k vykládání přítomnosti, minulosti i budoucnosti se navíc dalo využít mnoho přírodních jevů – hromu, blesku či větru; bronzová játra zmíněná v této knize opravdu existují – byla nalezena na poli v italské Piacenze roku 1877

homa – tuto posvátnou tekutinu pili vyznavači různých východních náboženství, například džinismu; v dávnověku bývalo běžné, že si věřící brali halucinogenní látky, když uctívali boha; je důvodné se domnívat, že vzhledem k tajným rituálům a obřadům přeměny (tranzice) vyznavači mithraismu dělali totéž

intervallum – široký rovný prostor uvnitř římského tábora nebo pevnosti; chránilo kasárna před nepřátelskou střelbou a také zde mohly v případě potřeby nastoupit vojenské jednotky před bitvou

Juno – sestra a manželka Jupitera; bohyně manželství a žen

Jupiter – často se označuje jako Optimus Maximus – největší a nejlepší; nejmocnější římský bůh, odpovědný za počasí, hlavně za bouřky; Jupiter byl bratr a také manžel bohyně Juno

konzul – jeden ze dvou každoročně volených hlavních magistrátů, jehož volili lidé a schvaloval senát; skuteční vládcí Říma na dvanáct měsíců měli na starosti civilní i vojenské záležitosti a vedli vojska republiky do války; jeden mohl zrušit rozhodnutí druhého a oba měli dbát na přání senátu; nikdo neměl sloužit jako konzul více než jednou, ale na konci druhého století před Kristem mocní aristokrati jako Marius, Cinna a Sulla zůstali na tomto místě roky, což nebezpečně oslabilo římskou demokracii

kvestor – asistent vyšších magistrátů; volil je senát a jejich hlavní úkol se týkal financí státu; jeden z postů, přes který bylo možné dostat se do cursu honoris a z něhož se aristokrat mohl stát senátorem

lacerna (pl. lacernae) – původně vojenská pláštěnka, obvykle tmavé barvy; z barvené vlny, lehká, s kapucí

lanista (pl. lanistae) – trenér gladiátorů, často majitel ludu, gladiátorské školy

latifundium (pl. latifundia) – velké panství, majitelem byl většinou příslušník římské aristokracie; pracovalo tam množství otroků; jejich vznik sahá do druhého století před Kristem, kdy Římané zabrali obrovské plochy půdy italským národům, které porazili, například Samnitům

legát – velící důstojník legie, který patřil k senátorům; v pozdním období římské republiky legáty jmenovali generálové,

například Caesar, z příslušníků své rodiny, přátel a politických spojenců

liburna – loď rychlejší a menší než triréma; Římané je převzali od Liburnů žijících v Ilýrii (dnešní Chorvatsko); měly dvě řady vesel; poháněla je plachta, vesla nebo obojí

licium – plátěná bederní rouška, kterou nosili příslušníci aristokracie; různé varianty pravděpodobně nosili příslušníci všech společenských tříd; na rozdíl od Řeků Římané nevyznávali nahotu na veřejnosti

lictor (pl. lictores) – veřejný sluha magistrátů; tuto práci mohli vykonávat jenom silní jedinci, v podstatě osobní strážci konzulů, prétorů a dalších vyšších římských úředníků; tyto úředníky vždy doprovázelo na veřejnosti mnoho lictorů (počet závisel na jejich postavení); každý lictor nosil fascēs – symbol spravedlnosti – svazek dvanácti prutů obepínajících sekeru; mezi další povinnosti patřilo zatýkání a trestání provinilců

ludus (pl. ludi) – gladiátorská škola

manica (pl. manicae) – chránič ruky gladiátorů; obvykle z vrstevnatých materiálů, jako je odolné plátno, kůže nebo kov

mantar – turecké slovo znamenající „plíseň“; využil jsem jeho exotický zvuk a použil jsem ho jako výraz pro penicilinový prášek, jímž Tarquinius léčil Pacora

Mars – bůh války; byly mu připisovány veškeré válečné neúspěchy a žádný římský velitel by se nevydal na tažení, aniž by předtím navštívil Martův chrám a požádal tohoto boha o ochranu a požehnání

Minerva – bohyně války a moudrosti

mithraeum (pl. mithraea) – podzemní chrámy, které vybudovali vyznavači Mithry; vnitřní uspořádání popsané v románu je přesné; příklady lze najít od Říma (jeden je ve sklepení pod chrámem jen pět minut chůze od Kolosea) po Hadriánův val (mimo jiné v Carrawburghu)

Mithra – původně perský bůh, narodil se o zimním slunovratu v jeskyni; nosil frygickou čapku a byl spojovaný se sluncem, odtud jméno Sol Invictus; s pomocí různých tvorů obětoval býka a tím zajistil život na zemi – mýtus o stvoření; dělení se o víno a o chléb a podávání ruky byly možná původně rituály mithraismu; bohužel o tomto náboženství mnoho nevíme, kromě toho, že existovaly různé úrovně zasvěcení s rituály přechodu mezi nimi; mozaika v mithraeu v Ostii zachycuje

fascinující doklady o sedmi úrovních iniciace; mithraismus vyznával odvahu, sílu a čest a díky tomu byl velice oblíbený mezi římskými vojáky, především během trvání římské říše; později se toto tajné náboženství dostalo do konfliktu s křesťanstvím a ve čtvrtém století bylo aktivně potlačováno

mulsum – nápoj, který vznikne smícháním čtyř dílů vína a jednoho dílu medu; běžně se pilo před jídlem a s lehčími chody

murmillo (pl. murmillones) – jeden z nejznámějších typů gladiátorů; výrazným znakem byla přilbice s hřebenem, širokým lemem, vystouplou maskou přes obličej a mřížkovanými otvory pro oči; hřeben byl často spojený s chocholem s pery a mohl být ve tvaru ryby; murmillo nosil na pravé ruce manikvu a na levém stehně brnění; stejně jako legionář měl těžký obdélníkový štít a gladius; jediné prádlo byla subligaria, složitě poskládané plátno, a balteus, široký ochranný pás; v době republiky byl nejčastějším protivníkem murmilla secutor, i když později se jím stal retiarius

olibanum – kadidlo, aromatická pryskyřice, která se používala jako vonné tyčinky nebo parfém; vysoce ceněné ve starověku, nejlepší olibanum se údajně získávalo v dnešním Ománu, Jemenu a Somálsku

optimáti – historická, ale neformální frakce v senátu; její členové nadšeně dodržovali vznešené tradice a standardy římské republiky, zatímco její hlavní odpůrci populárové zastupovali víc zájmy lidí; v době, kdy se odehrává *Stříbrný orel*, byl nejdůležitějším optimátem Cato, který měl s Caesarem špatné vztahy od roku 59 před Kristem; když se Caesar stal konzulem, použil protiprávně fyzickou sílu, aby podpořil své zájmy; založil triumvirát, který zbavil senát skoro veškeré moci a vložil ji do rukou pouhé trojice mužů; když porobil Galii, stal se z něj neuvěřitelný boháč; během doby vybudoval největší a nejsilnější armádu v dějinách Říma, která byla oddaná jedině jemu; pokusy optimátů odvolat Caesara předčasně z Galie nebyly úspěšné, ale zdařilé obvinění z korupce proti Gabiniovi (viz poslední kapitola odehrávající se v Alexandrii), guvernérovi v Sýrii, jim dodalo odvahu; jenže bez armády, která by je podpořila, optimáti nedokázali pohnat Caesara před soud; v dohodě o nastolení míru, kterou tato frakce v roce 52 před Kristem uzavřela s Pompeiem, viděla skvělou příležitost; během následujících měsíců horlivě lákali Pompeia, jediného

- člověka s armádou, který jim mohl pomoci; nakonec a proti původním přáním většiny v senátu uspěli; jejich činy a Caesarovo odmítnutí vzdát se velení urychlili občanskou válku
- optio (pl. optiones)** – důstojník, který stál těsně pod centurionem; zástupce velitele centurie
- Orcus** – bůh podsvětí; také známý jako Pluto nebo Hádes; věřilo se, že to je Jupiterův bratr, a všichni se ho báli
- papaverum** – droga morfin; vyrábí se z květů máku setého a jeho užívání je doloženo už od roku 1000 před Kristem; římscí lékaři ho podávali při dlouhých operacích pacientům; jeho využití jako sedativum je moje licence
- Periplus (zachycuje Eritrejské moře)** – vzácný historický dokument přibližně z prvního století před Kristem; autorem je zřejmě někdo, kdo tuto oblast dobře znal; Periplus popisoval navigaci a možnosti obchodu po celém pobřeží Rudého moře na východ Afriky až po Indii; zmiňuje se o bezpečných přístavech, nebezpečných oblastech a nejlepších místech, kde se dá koupit hodnotné zboží jako želvovina, slonovina a koření; lehce jsem ho pozměnil, aby se hodil k příběhu
- phalera (pl. phalerae)** – vyznamenání za statečnost připomínající disk, které se nosilo na popruhu přes římské brnění; obvykle bylo z bronzu, ale také mohlo být z dražších kovů
- pilum (pl. pila)** – římský oštěp; skládal se z dřevěné rukojeti přibližně 1,2 m dlouhé, připevněné k tenkému železnému ostří přibližně 0,6 m dlouhému s pyramidovým hrotem; oštěp byl těžký a při odhození se veškerá síla soustředila za hlavu, což umožnilo vyvinout obrovskou průbojnou sílu; dokázal prorazit štít a zranit protivníka, ale když ve štítu uvízl, nedal se použít; dolet byl kolem 30 m, i když účinný dolet byl pravděpodobně poloviční
- Priapus** – bůh zahrad a polí; symbol mužské síly; často zobrazovaný s obrovským ztopořeným penisem
- primus pilus** – vrchní centurion celé legie a možná – pravděpodobně – vrchní centurion první kohorty; velmi důležité postavení, zastával ho bývalý voják, typicky kolem čtyřicítky padesátky; po odchodu z armády byl povýšen do třídy jezdců
- principia** – velitelství legie, nacházelo se na Via Praetoria; byl to mozek legie v pochodovém táboře nebo pevnosti; tam se konaly veškeré porady a byly tam uloženy všechny standarty, hlavně stříbrný orel; masivní vchod vedoucí na dlážděné nádvoří

se sloupovím, které lemovaly na obou stranách kanceláře; za ním se nacházela rozlehlá vstupní hala s vysokým stropem, kde byly sochy, svatyně pro standarty, sklep s gáží legie a možná další kanceláře; je pravděpodobné, že se tady konaly přehlídky a že vyšší důstojníci zde měli projevy k mužstvu

prokonzul – guvernér římské provincie, například Španělska nebo Předalpské Galie na úrovni konzula; dalším provinciím, například Sicílii a Sardinii, vládli nižší prétoři; tyto funkce dostávali ti, co předtím sloužili jako konzulové nebo prétoři v Římě

pugio – dýka; tuto zbraň nosili někteří římsí vojáci; nejspíš se hodila jak v běžném životě (mimo jiné k jídlu a na přípravu jídla), tak na válečném tažení

retiarius (pl. retiarii) – rybář neboli bojovník s trojzubcem a sítí se jmenoval po rete neboli síti; snadno rozeznatelná třída gladiátorů, protože retiarius nosil jenom subligaria; jedinou ochranu tvořil galerus, kovový chránič ramene, který byl připevněn k manice na levé ruce; jeho zbraně tvořila síť se závažím, trojzubec a dýka; tím, že ho nezatěžovala přílišná výstroj, byl mnohem pohyblivější než mnoho jiných gladiátorů a bez přilbice byl okamžitě rozeznatelný; možná proto byl považovaný za nižší třídu bojovníků

rudis – dřevěná hůl; symbolizovala svobodu, již mohl dostat gladiátor, který výjimečně potěšil organizátora zápasu nebo měl na svém kontě dostatek vítězství v aréně; ne všichni gladiátoři byli odsouzeni k smrti v boji; váleční zajatci a zločinci většinou ano, ale otroci, kteří spáchali zločin, dostali rudis, pokud přežili tři roky jako gladiátoři; po dalších dvou letech mohli dostat svobodu

Samnité – třída bojovníků, kteří obývali střední část Apeninského poloostrova, ale nakonec je porazil Řím ve třetím století před Kristem; v některých dokumentech se píše, že nosili kovové pancíře se třemi kruhovými pláty, ale další popisy uvádějí, že si hrud' nechránili; běžné byly přilbice s pery a brnění na stehně, stejně jako typický široký gladiátorský opasek; používali kulaté nebo hranaté štíty a obvykle bojovali s kopími

scutum (pl. scuta) – podlouhlý oválný římský vojenský štít, asi 1,2 m vysoký a 0,75 m široký; ze dvou vrstev dřeva, umístěných kolmo na sebe; potažené plátnem nebo kůží; bylo těžké,

vážilo 6 až 10 kg; uprostřed velký kovový reliéf a za ním vodorovný úchyt; vpředu je často zdobily různé vzory a kožený potah měl za úkol chránit štít, když se neužíval, například při chůzi

scythicon – jed, jímž Skytové napouštěli šípy; údajný recept se dochoval v historických dokumentech; zabili se malí hadi a nechali se zetlít; mezitím se nádoby plné lidské krve zakopaly do hnoje, dokud jejich obsah neshnil; potom se tekutina z těchto nádob smísila s látkou vzniklou zetlením hadů a vznikl jed; když se v něm namočily zahnuté hroty šípů (podle Ovidia), „sliboval dvojitou smrt“.

secutor (pl. secutores) – skupina lovců mezi gladiátory; také se jim říkalo *contraretiarius*, lovec, který bojuje proti rybářům neboli *retiariům*; prakticky jediný rozdíl mezi *secutorem* a *murmillem* byla hladká přilbice bez lemu a s malým hladkým hřebenem, nejspíš proto, aby se za ni rybářova síť hůř zachytila; na rozdíl od jiných typů gladiátorů *secutorova* přilbice měla malé průzory, kudy bylo špatně vidět; možná to mělo zabránit tomu, aby těžkooděný bojovník rychle přemohl *retiaria*

sestercius – měděná mince v hodnotě čtyř asů, nebo čtvrtiny denáru; nebo jedna setiny aurea; jeho název „dvě celé a jedna třetina“ pochází z původní hodnoty dva a půl asů; v období pozdní římské republiky se začal užívat ve větším měřítku

signifer – nižší důstojník, který nosil standarty; velice vážené postavení, vždy jeden pro každou centurii v legii; často nosil šupinovou zbroj a zvířecí kožešinu přes přilbici, která někdy měla sklápěcí obličejovou část; nosil malý kulatý štít; jeho *signum* neboli standarta se skládala z dřevěné žerdi se zvednutou rukou nebo hrotem kopí s palmovými listy; pod tím byla příčka, z níž visely kovové ozdoby nebo kousek barevné látky; na žerdi byla kola, půlměsíce, přídě lodí a koruny, záznamy o úspěších jednotky, které se mohly lišit podle jednotlivých centurií

stola – dlouhá volná tunika s rukávy nebo bez nich, již nosily ženy

strigil – malý zahnutý nástroj, jímž se čistila kůže po koupeli; nejdřív se vetřel vonný olej a potom se *strigilem* oškrábala směs potu, špíny a oleje

- tablinum** – kancelář nebo přijímací místnost za atriem; obvykle vedle do kryté zahrady se sloupovím
- tesserarius** – jeden z nižších důstojníků v centurii, jehož povinností bylo velet strážím; název pochází ze slova tessera (kostka mozaiky), na kterou se psala denní hesla
- testudo** – známé římské čtvercové formace legionářů; ti uprostřed zvedli scuta nad hlavu, zatímco ti po stranách vytvořili štítovou hradbu; testudo neboli želva mělo odolat nepřátelským střelám a chránit vojáky, když narušovali během obléhání hradby; pevnost tohoto uspořádání se údajně zkoušela při vojenském výcviku tak, že přes ně přejel vůz tažený mulami
- Thrákové** – jako většina gladiátorů tato skupina pocházela od nepřátel Říma – Thráků (nyní Bulharsko); užívali malý hranatý štít s vypouklým povrchem a na obou stehnech nosili brnění; pravou ruku jim chránila manica; nosili přilbice helénského typu se širokým zakřiveným okrajem a chráničem krku
- tribun** – vyšší štábní důstojník v legiích; také jeden z deseti politických postů v Římě, kde sloužili jako „tribuni lidu“ – bránili práva plebejů; tribuni také mohli vetovat opatření přijatá senátem nebo konzuly, ale jenom v době míru; útok na tribuna byl zločin nejvyššího stupně
- triplex acies** – klasické rozmístění legie v boji; kohorty v přední linii mezi sebou měly malé rozestupy; čtyři kohorty vepředu a tři uprostřed i vzadu; velikost mezer mezi kohortami a mezi liniemi nejsou známé, ale legionáři je využívali pro různé varianty, aby se daly rychle měnit podle rozkazu
- triréma** – klasická římská válečná loď, poháněná jednou plachtou a třemi řadami vesel nad sebou na každé straně; u každého vesla seděl jeden muž, který se narodil jako svobodný, nikoli otrok; trojveslice se velice dobře ovládala a dokázala vyvinout rychlost osm uzlů s plachtou nebo na kratší vzdálenost s vesly a na přídi měla pod čarou ponoru bronzový kloun, který dokázal poškodit nebo dokonce potopit nepřátelské loď; na palubě byly i malé katapulty; na palubě bylo maximálně třicet členů posádky a dvě stě veslařů; také vezla až šedesát námořníků (ve zmenšené centurii), což znamenalo velkou posádku v porovnání k velikosti loď; to však omezovalo její

dosah a hlavním účelem těchto plavidel se stala přeprava vojenských jednotek a ochrana pobřeží

valetudinarium – nemocnice v pevnosti legií; obvykle to byly obdélníkové budovy s nádvořím uprostřed; bylo v nich až 64 oddělení, která se podobala místnostem v kasárnách, kde žila contubernia vojáků

Venuše – římská bohyně mateřství a domácího krbu; Caesar v bitvě u Farsálu použil její jméno, aby v mužích podpořil touhu po vítězství, když k jejímu jménu dodal Victrix (vítězná)

vestiplicus – speciálně vycvičený otrok, který se staral o tógu bohatého muže; tógy se uchovávaly pečlivě složené, aby se nezmačkaly; když si je muž oblékl, každý sklad se musel řádně urovnat; tóga byla největším symbolem římských mužů a nosili je, když získali občanství, odváděli si manželku z otcovského domu, získali zákazníky, když přestali plnit povinnosti magistráta nebo vládce provincie; nosily se v senátu, během triumfálních pochodů a samozřejmě po smrti

vexillum (pl. vexilla) – charakteristický, obvykle rudý prapor, který označoval postavení velitele v táboře nebo v bitvě; také je užívaly detašované oddíly

vilicus – předák otroků nebo správce na latifundiu; většinou to byl otrok a někdy dostával mzdu; náplní jeho práce bylo zajistit, aby výnosy latifundia byly co největší; toho se nejčastěji dosahovalo krutým zacházením s otroky